

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА
ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В ЦИФРОВУ ЕПОХУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 2

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

**С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квітня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2026. – Т. 2. – 684 с.
ISBN 978-617-8763-16-9**

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практичних напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнтованих досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права, функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністративного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського, земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисциплінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світових соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємництва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, перекладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та практиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних технологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-16-9

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

СЕКЦІЯ 17. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗЕМЕЛЬНОГО, ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПРАВА

Харитонова Тетяна Євгенівна

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ПРАВО КОРИСТУВАННЯ ЧУЖОЮ ЗЕМЕЛЬНОЮ ДІЛЯНКОЮ
ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПОТРЕБ 285

Григор'єва Христина Антонівна

ЗОНИ ПРИСКОРОНЕГО РОЗВИТКУ ВДЕ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ ПЕРСПЕКТИВИ 287

Заверюха Марина Михайлівна

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЛІСОВИХ ВІДНОСИН: Е-ЛІСОРУБНИЙ КВИТОК ЯК
ІНСТРУМЕНТ ПРОЗОРОСТІ ТА КОНТРОЛЮ 289

Канівець Людмила Анатоліївна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ
ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ 292

Karyna Karakhanian

NATIONAL AND INTERNATIONAL ASPECTS OF SUPPORT FOR UKRAINE'S ENERGY SECTOR IN
THE CONTEXT OF WAR 296

Платонова Євгенія Олегівна

ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ЕНЕРГЕТИКИ 298

Чумаченко Інна Євгенівна

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЕКОСИСТЕМНОГО ВИМІРУ ЛІСОВИХ ПРАВОВІДНОСИН 301

Березін Сергій Людвигович

ДРУГИЙ ЕТАП ГІДРОМЕЛІОРАТИВНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ ПРАВОВІ
НОВЕЛИ 304

Лабунський Микола Володимирович

ОСОБЛИВОСТІ ВПОРЯДКУВАННЯ ЕМФІТЕВЗИСУ В УМОВАХ ВІЙНИ 307

Поліщук Єгор Сергійович

ЗАСТОСУВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ПРОЦЕДУР У МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ЗЕМЛЮ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 311

СЕКЦІЯ 18. ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

Шамша Ігор Володимирович

ЩО ТАКЕ ДУША? 314

Єременко Олександр Михайлович

ДОБРОЧЕСНІСТЬ В АНТИЧНОМУ ТА НОВОЄВРОПЕЙСЬКОМУ РОЗУМІННІ: VIRTUS, ARETÈ
І МОРАЛЬНА ЧЕСНОТА 317

Смазнова Ірина Сергіївна

АЛГОРИТМІЧНИЙ ІНТЕРПРЕТАНТ І ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ ОСНОВ ПРАВА
В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ 319

Капустіна Надія Борисівна

ЦИФРОВА ДЕРЖАВА ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА 323

Крижановська Тетяна Олександрівна

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «СУСПІЛЬНА СТІЙКІСТЬ»: СОЦІАЛЬНО-
АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР 325

Токар Людмила Вікторівна

ПАРАДОКС АБДУКЦІЇ 328

Польовий Святослав Сергійович

ЕТИЧНИЙ ВИМІР НАРАТИВУ 331

Скриннік Руслан Алізамінович

ФАТАЛІЗМ ТА ВОЛОНТАРИЗМ В ІСТОРИЧНОМУ ПРОЦЕСІ 333

року. На час створення операторів передбачено необхідність організації спеціальних заходів їх державної підтримки.

Узагальнюючи основні правові новели, запроваджені новітнім законодавством з метою започаткування другого етапу вітчизняної гідромеліоративної реформи, можна зробити деякі висновки. По-перше, як і попередній, другий етап також є переважно інституційно-правовим, оскільки має забезпечити створення необхідних державних некомерційних товариств шляхом реорганізації або виділу, а також передачі їм державного майна на праві узупинення. По-друге, аналіз правового статусу запропонованого нового суб'єкта управління об'єктами інженерної інфраструктури меліоративних систем, що перебувають у державній власності, вказує на його сервісний та некомерційний характер, орієнтацію на споживачів та задоволення їх потреб. По-третє, передбачення перехідного періоду для утворення операторів є певною мірою результатом досвіду, напрацьованого на першому етапі реформи зі створенням ОВК, який продемонстрував складність та непередбачуваність процедури. По-четверте, завчасне включення операторів у систему державної підтримки сільського господарства ставить їх на один рівень із приватними господарюючими суб'єктами та підкреслює суспільню важливість нормалізації їх функціонування до того моменту, коли перехідний етап завершиться, і вони зможуть повноцінно працювати.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління об'єктами інженерної інфраструктури меліоративних систем : Закон України від 25.02.2026 року. *Урядовий кур'єр*. 2026. № 66.

Ключові слова: меліорація, гідромеліоративна реформа, землі, земельні правовідносини, оператори, організації водокористувачів.

Key words: land reclamation, hydro-reclamation reform, land, land legal relations, operators, water user organizations.

Лабунський Микола Володимирович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри земельного, екологічного та енергетичного права*

ОСОБЛИВОСТІ ВПОРЯДКУВАННЯ ЕМФІТЕВЗИСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасний розвиток земельних правовідносин в Україні відбувається в умовах суттєвих викликів, зумовлених збройною агресією та запровадженням правового режиму воєнного стану. Особливої актуальності набувають питання правового регулювання довгострокового користування земельними ділянками, зокрема на умовах емфітевзису. В умовах війни емфітевзис зазнає істотних змін

порівняно з його традиційним розумінням як інституту речового права та перетворюється на складний механізм забезпечення продовольчої безпеки, стабільності аграрного сектору та ефективного використання земельних ресурсів.

Емфітевзис як право користування чужою земельною ділянкою для сільсько-господарських потреб має глибокі історичні корені, що походять ще з римського права. В українському законодавстві він закріплений у Цивільному кодексі України та Земельному кодексі України як один із різновидів речових прав на землю. Його специфікою є поєднання елементів орендних та речово-правових відносин, що забезпечує відносну стабільність користування земельною ділянкою [1].

У мирний час емфітевзис виконує функцію альтернативного механізму передачі земель у користування, що дозволяє власникам земельних ділянок отримувати економічну вигоду, а користувачам – здійснювати довгострокове планування господарської діяльності. Проте в умовах війни значення цього інституту суттєво змінюється, оскільки виникають нові ризики, пов'язані з втратою контролю над територіями, руйнуванням інфраструктури, мінуванням земель та обмеженням доступу до них.

Однією з ключових проблем є порушення стабільності правовідносин емфітевзису. Воєнні дії призводять до фактичної неможливості використання земельних ділянок за їх цільовим призначенням. Це ставить питання щодо можливості призупинення або зміни умов договорів емфітевзису, а також відповідальності сторін за невиконання зобов'язань. У цьому контексті особливого значення набувають положення про форс-мажорні обставини, які дозволяють звільнити сторони від відповідальності за невиконання зобов'язань унаслідок дії непереборної сили [2, с. 713]. Водночас у правозастосовній практиці виникають труднощі з доведенням наявності форс-мажорних обставин саме у відносинах емфітевзису, оскільки такі правовідносини мають довгостроковий характер і не завжди передбачають безпосереднє використання земельної ділянки у кожний конкретний період часу.

Важливою теоретичною проблемою є визначення правової природи емфітевзису в умовах воєнного стану. Традиційно він розглядається як речове право, однак у кризових умовах посилюється його зобов'язальний компонент. Це проявляється у необхідності перегляду умов користування, внесення змін до договорів, а також у зростанні ролі державного регулювання. Таким чином, емфітевзис демонструє поєднання речово-правової та зобов'язально-правової природи й включає як приватноправові, так і публічно-правові елементи.

Суттєвим викликом є також проблема обліку та реєстрації прав емфітевзису. У період війни функціонування державних реєстрів може бути обмеженим або порушеним, що ускладнює здійснення правочинів із земельними ділянками. Це створює ризики для правової визначеності та захисту прав сторін. У таких умовах особливої ваги набуває цифровізація земельних відносин, а також забезпечення стабільного функціонування державних земельних реєстрів та безперервного доступу до них.

Відповідно до положень Цивільного кодексу України (глава 33), емфітевзис визначається як право користування чужою земельною ділянкою для сільсько-господарських потреб, що має речово-правовий характер та підлягає державній реєстрації [4]. Земельний кодекс України, у свою чергу, встановлює особливості використання земельних ділянок та обмеження щодо їх цільового призначення [5].

Практичні проблеми впорядкування емфітевзису також пов'язані з необхідністю відновлення земель після бойових дій. Значна частина сільськогосподарських угідь зазнала пошкоджень або стала непридатною для використання через забруднення вибухонебезпечними предметами. Це потребує запровадження спеціальних правових механізмів, які б враховували особливості використання таких земель, зокрема в рамках емфітевзису.

Крім того, виникає питання щодо доцільності збереження довгострокових договорів емфітевзису в умовах високої невизначеності. З одного боку, такі договори забезпечують стабільність аграрного виробництва, з іншого – можуть створювати додаткові ризики для власників земельних ділянок. У зв'язку з цим необхідним є вдосконалення законодавства шляхом запровадження гнучких механізмів зміни умов договорів або їх дострокового припинення за взаємною згодою сторін. У цьому контексті зростає значення судової практики, яка поступово формує підходи до вирішення спорів, пов'язаних із виконанням та припиненням договорів емфітевзису в умовах воєнного стану.

Особливого значення набуває також екологічний аспект використання земель на умовах емфітевзису. Війна призводить до значного погіршення стану довкілля, що впливає на якість ґрунтів та можливість їх використання. У цьому контексті необхідно забезпечити дотримання екологічних стандартів та запровадити ефективні механізми контролю за використанням земельних ресурсів [3, с. 118]. Це особливо актуально з огляду на значні масштаби деградації ґрунтів унаслідок бойових дій.

При цьому слід враховувати, що використання земель на умовах емфітевзису не звільняє землекористувача від обов'язку дотримання вимог екологічної безпеки та раціонального використання земель, що прямо впливає із принципів земельного та екологічного права.

У сфері енергетичного права емфітевзис також набуває практичного значення, зокрема у контексті розміщення об'єктів відновлюваної енергетики на сільськогосподарських землях. Зокрема, договори емфітевзису можуть використовуватися як правова основа для розміщення об'єктів відновлюваної енергетики без зміни права власності на земельну ділянку. В умовах війни питання енергетичної безпеки набуває особливого значення, що зумовлює необхідність інтеграції земельних та енергетичних правовідносин. Використання земель на умовах емфітевзису може стати ефективним інструментом розвитку альтернативної енергетики.

Важливим напрямом удосконалення правового регулювання є гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами. Євроінтеграційні

процеси вимагають адаптації правових механізмів регулювання земельних відносин, у тому числі емфітевзису, до норм Європейського Союзу. Це передбачає впровадження принципів сталого розвитку, ефективного управління земельними ресурсами та захисту прав власності.

Наведене свідчить про об'єктивну необхідність комплексного переосмислення правової природи та функціонального призначення емфітевзису в сучасних умовах.

Отже, в умовах війни емфітевзис як правовий інститут зазнає суттєвих трансформацій. Його впорядкування потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення законодавства, розвиток інституційних механізмів та врахування сучасних викликів. Особливу увагу слід приділити забезпеченню балансу інтересів власників земельних ділянок та користувачів, а також інтеграції екологічних та енергетичних аспектів у правове регулювання.

Окремої уваги потребує той факт, що в Україні триває робота над оновленням цивільного законодавства, зокрема підготовка нової редакції Цивільного кодексу України. У науковій доктрині обговорюється доцільність перегляду підходів до регулювання речових прав, зокрема емфітевзису, з метою його більш чіткого відмежування від орендних відносин та підвищення правової визначеності.

Таким чином, подальший розвиток інституту емфітевзису в національній правовій системі в Україні має здійснюватися з урахуванням умов воєнного стану та перспектив післявоєнного відновлення. Це сприятиме ефективному використанню земельних ресурсів, підтримці аграрного сектору та зміцненню правової системи держави.

Список використаних джерел:

1. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Речові права в цивільному праві України : монографія. Одеса : Фенікс, 2021. 320 с.
2. Іванчук В. Є. Правовий моніторинг: стан та шляхи вдосконалення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 712–717. URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhivnomeriv/2-uncategorised/154-9-2022>
3. Гетьман А. П. Екологічне право України : підручник. Харків : Право, 2022. 384 с.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
5. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>

Ключові слова: емфітевзис, земельне право, воєнний стан, земельні відносини, аграрне право, екологічна безпека.

Key words: emphyteusis, land law, martial law, land relations, agrarian law, environmental safety.